

פירושו של רבינו 'אור החיים' הקדוש

פרשת ראה

למעוניינים לקבל במייל את פירושו של 'אור החיים' הקדוש,

נא לשלוח בקשות למייל pnineeh@gmail.com

לכונן ראה אנכי נותן וג'. צריך לדעת למה אמר לשון ראה על הדברים, עוד אמרו **אנכי**, עוד למה אמר לשון יחיד כיון שכל הפרשה כולה בלשון רבים נאמרה, ונראה שהכוונה היא כי לפי שבא להבחירם בעולם העליון ולהמעית כל טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אצלם הדברים צריך שהמוכיח יהיה בו ב' עניינים, א' שיכיר הכרה חושית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב עולם הזה וקנייניו, כי אם המוכיח יהיה מושלל מקנייני עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה יבא ויגיד שאם היה טועם טעמי הנאות גדולת העולם הזה וקנייניו ותענוגיו לא היה ממאסו ובוחר בזולתו ובזה לא יטו אצלם לקבל דבריו, גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא יוצדקו ולא יאמנו דבריו לשכל הטבעי כל שהוא עצמו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע, ולזה אמר מושיע ורב האיש משה **ראה אנכי** פירוש אלי תראו ותצדיקו ותשכילו להצדיק הדברים, כי הוא השיג להכיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאוד וגבור ומלך ועשיר גדול כאומרם ז"ל (שכת צ"ב.), ויפה דודי אף נעים גם בטוב העליון הכיר כי עלה שמים וטעם טעם עליון, ואחר שהשיג הכרה חושית הכרת ב' דברים והשגתם אמר להם הדברים האמורים בענין כאשר אבאר, ואמרו ראה לשון יחיד כי ראה זו כלן שוים בהכרתה כאיש א' שגלוי לכל השגת משה בעולם הזה ובעולם הבא:

עוד ירצה במאמר **ראה אנכי** על דרך אומרם ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה) יכול אדם לעשות עצמו כמשה רבינו, והוא מה שהעירם כי אליו יראו להדמות אליו כל הבא ליקרב לעבודת הקודש עבודת ה' ולא יעריכו עצמן עם מה שלמטה מהם ויהיו בעיני עצמן כי כביר מצאה ידם, ואמר לשון יחיד אולי שלא אמר רמז זה אלא ליחיד עם אשר יכינו עצמן להשגה עליונה כי מי ומי הראוי להשיג השגה זו להיות כמשה וכנגד שאר כללות ישראל אמר נותן לפניכם:

ובדרך רמז ירמוז על פי דבריהם ז"ל שאמרו (זוהר ח"ג רע"ג) שכל בני תורה יש להם ניצוץ ממשה, ואין צריך לומר הדור ההוא ששמעו מפיו שהם חלק ממנו, והוא מה שרמז במאמר זה **ראה אנכי** פירוש כאלו מדבר עם עצמו ואומר לו אנכי, כי כל ישראל יתיחסו אליו וכשהוא מדבר עמו כאלו מדבר עם עצמו, ולזה גם כן אמר ראה לשון יחיד כשיעור אנכי שהוא לשון יחיד יאמר עליו ראה, עוד ירמוז על ה' שקרא ואמר אנכי זהה הוא שיעור הכתוב ראה כי אותו שקרא ואמר לכם אנכי הוא נותן לפניכם וגו', ואמרו **ראה** לשון יחיד כי בערך דבר זה כלן יהיו שוים כאחד לדעת כי ה' הוא הנותן לפניכם ברכה וגו':

נותן לפניכם היום וגו'. פירוש לפי שהיום עמדו על דעתם כאומרם ז"ל (ע"ז ה'): אין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה:

עוד יתבאר בהעיר עוד אמרו **ברכה וקללה** שלא היה צריך לומר אלא את הברכה וגו' והקללה וגו' כמו שאמר אחר כן, אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ספרי) אמר להם משה אתם רואים הרשעים מצליחים ב' וג' ימים וסופם לידחות ע"כ, והוא אומרם **היום ברכה וקללה** פירוש ברכה שהיא גם כן קללה, והוא שלוות הרשעים בעולם הזה שאינה אלא בזמן מועט שעולם הזה יקרא יום אחד על דרך אומרם (לעיל ז' י"א) היום לעשותם (עירובין כ"ב). והוא מה שדקדק לומר היום סמוך לזכרון ברכה לומר שאינה ברכה אלא היום ולא למחר ואדרבה קללה היא, נמצאת טובת עולם הזה מועטת וגוררת קללה:

עוד יתבאר על פי מאמרם ז"ל (ספרי) שאמרו משל לא' שהיה יושב בפרשת דרכים והיו לפניו ב' שבילין אחד תחילתו מישור וסופו קוצים ואחד תחילתו קוצים וסופו מישור והיה מודיע לעוברים ושבים ואמר להם אתם רואים שביל זה שתחילתו מישור בב' וגו' פסיעות וכו' וסופו וכו' ע"כ, והוא אומרם **נותן לפניכם** וגו' פירוש ב' מיני טובות ובכל אחת יש ברכה וקללה, כי דרך הרשעים יש בו מישור בתחילה וקוצים בסופו הרי ברכה וקללה, ודרך החיים גם כן תחילתו קוצים וסופו מישור הרי ברכה וקללה גם כן, וחזר ופירש את הברכה פירוש לזה יקרא ברכה שאין ראוי לחוש לענף הקללה שבה אשר תשמעו וגו' הגם שיש באמצעות זה צער כי הצדיקים מצטערים בעולם הזה בהשתדלות המושכל ועולמם קשה עליהם למה שצריכין בו, והקללה אם לא תשמעו הגם שאתם מתעדנים בעולם בכל אות נפש הבהמית ויערב לכם, מישור זה לקללה יחשב:

עוד יתבאר כל הכתוב על זה הדרך לפי שאמר להם בסמוך (ס"פ עקב) נחלת הארץ כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, לזה אמר להם **ראה אנכי נותן וגו'** פירוש נתינה זו שה' נותן לכם היום, דקדק לומר **היום** כי ברכה זו שאמר להם כל מקום וגו' לא נאמרה להם עד היום הזה, ואמרו **ברכה וקללה** פירוש יש בנתינה זו ברכה ויש בה קללה, וחזר ופירש את הברכה אשר תשמעו פירוש

אם תשמעו תהיה נתינה זו לכם לברכה, ואם לא תשמעו אין זו לכם כי אם קללה שבאמצעותה יתקנאו בכם האומות ויאבדו אתכם ממנה בנקמה גדולה, גם תהיה להם ההנאה ממנה לרעה להם לעולם הנצחי כדרך אומרם (ס"פ ואתחנן) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ועיין בסמוך:

לכז את הברכה אשר וגו'. אמרו את, להעיר כי מלבד הברכה המושגת מדרך ה' עוד לו עמה יעוד הטוב, והוא אשר תשמעו כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש כאמרו (ישעי' נ"ה) שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב למתן מתנה טובה מופלאת ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל שאמרו זכות יש לה קרן ויש לה פירות (קידושין מ.), והוא מה שרמז באמרו את הברכה כי תיבת הברכה מציינת עולם שהוא מקור הברכה וכולו ברוך, וריבוי את לפירות הזכות שאוכל בעולם הזה, ודקדק לומר אשר גילה הכתוב שלא רצה הנביא לעשות הדבר בגדר הספק לומר אם ואמר אשר שהוא דבר מוחלט כאשר קוותה להם נפש הצדיק, ותלה הכתוב הברכה בשמיעה ולא הזכיר לא מעשה ולא שמירה, לפי שהשומע דברי אלהים חיים התורה מטיבה נפשו ומישרתו כי יש בה סם חיים כאומרים ז"ל (פתיחתא איכה רבתי) וז"ל המאור שבה מחזירו למוטב, לזה תלה הכל בשמיעה:

לכח והקללה אם לא תשמעו. פירוש המונע עצמו משמיעת התורה הרי הוא מקולל מעצמו, וזה הוא שיעור הכתוב והקללה אם לא תשמעו זו היא הקללה, ועוד לו שיסובבנו לסור מכללות דרך החיים כמו שגמר אומר וסרתם מן הדרך וגו' ולא זו אלא יחצוב לו בארות נשברים כאמרו ללכת אחרי וגו':

לבב ושמתם לעשות וגו'. פירוש לפי שהמצות שבא לצוות עליהם הם תלויים בארץ לזה אמר להם שישמרו, על דרך אומרם (בראשית ל"ז) ואביו שמר את הדבר, והכוונה שיהיו מחכים לעשותם, והכוונה בזה שהגם שבזמן שהוא מדבר עמהם אינם בידם לעשותם יהיו משמרים הדברים לעשות אותם כשיגיע העת, וגמר אומר אלה החוקים וגו' פירוש אלה הם שאני מצוה אתכם שתשמרו לעשות בארץ, פירוש לפי שהם תלויים בביאת הארץ כי שם צוה ה' לאבד כל המקומות, וכל זמן שלא באו שמה אינם בידם לעשות:

דברים פרק-יב

א לרשתה כל הימים וגו'. נתכוון לומר שאם ישמרו לעשות האמור תהיה הירושה שנתן ה' להם נמשכת כל הימים אשר וגו':

ב אבד תאבדון את כל המקומות וגו' יתבאר על דרך מה שאמרו במס' ע"ז ד' מ"ז וז"ל המשנה ג' בתים הם, בית שבנוי מתחלה לעבודה זרה הרי זה אסור, סיידו וכיירו לעבודה זרה וחדש נוטל מה שחדש וכו', ואמרו בגמ' וז"ל אמר רב המשתחוה לבית אסור אלמא קסבר תלוש ולבסוף חברו אסור והאנן בנאו תנן, בנאו אף על פי שלא השתחוה לו ע"כ. וכן פסק רמב"ם בפ"ח מהלכות עכו"ם (הלכה ה') והוא מאמר הכתוב כאן את כל המקומות אשר עבדו שם פירוש כל שהיו להם שם עבודה בין שבנוהו לעבודה זרה בין שהשתחוו לו והוא בנוי הגם שהוא מחובר אסור וצריך לאבדו:

ואמרו אשר אתם יורשים אותם, יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ז מהלכות ע"ז (הלכה א') וז"ל ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה אבל בחוץ לארץ וכו' כל מקום שנכבש אותו נאבד כל עבודת גילולים שבו ע"כ, הרי כי גדר חיוב איבוד עבודה זרה הוא כל שירשו את המקום אשר היא שמה, והוא אומרם אשר אתם יורשים כי בגדר זה שוים כל הארץ וטעם כפל אבד תאבדון, יתבאר על דרך אומרם במסכת עכו"ם (מ"ג:) שביטול עבודה זרה צריך ב' דברים, שוחק, וזורה לרוח או מטיל לים, ובא' מהנה אינו יוצא ידי חובתו ולזה כפל לומר ב' איבודים:

ואמרו את אלהים על ההרים, לפי שאסר כל המקומות ופירשנו אפילו בית בנוי שהוא מחובר אסור, ובא לומר כי יש מחובר שאינו נאסר הגם שיעבדוהו ומה הוא ההרים, וכמו שדרשו בע"ז (מ"ה.) וז"ל אלהים על ההרים ולא ההרים אלהים, ובפרק ר' ישמעאל (ע"ז נא:) דרשו כל המקומות באם אינו ענין לעבודה זרה תנהו ענין לכלים ע"כ, הם ז"ל סוברים שתלוש ולבסוף חברו אינו צריך קרא וע' פנים לתורה:

עוד יתבאר אומרו **את אלהים** בהעיר למה הפסיק במאמר אשר אתם יורשים אותם בין זכרון העובדים והנעבדים שהיה לו לומר על זה הדרך עבדו שם הגוים את אלהים וגו' אשר אתם יורשים אותם. אכן הכוונה היא על דרך מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ע"ז דף מ"ד ז"ל רב הונא רמי כתיב (דה"א י"ר) וישרפו באש וכתוב (ש"ב ה') וישאם לא קשיא כאן קודם שבא איתי הגיתי כאן אחר שבא איתי הגיתי דכתיב ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו, ומי שרי אמר רב נחמן אתא איתי ובטלה ע"כ, הרי כי יש מציאות לירש גם אלהים עצמן והוא כשהיו עמהם עובדיה שבטלום הם ויהנו מהם ישראל, והוא אומרו **אשר אתם יורשים אותם** ולא אותם לבד אלא גם אלהים, והוא אומרו **את אלהים**, ותנאי המשפט רמז הכתוב במה שהקדים מאמר אותם ואחר כך את אלהים כדברי הש"ם שאמר אחר שבא איתי נהנה דוד בעטרת מלכם:

ובדרך רמז יכוין הכתוב לרמוז איבוד לכח הנעלם גם כן בכח עם בני ישראל שכאשר יתעצמו בתעצמות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו **כל המקומות אשר עבדו שם** פירוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא כסא ס"מ הרשע לעקרו, כי בנפילת כח זה יתעצם כח העליון והיה ה' למלך על כל הארץ:

ואבדתם את שמם וגו'. רבותינו ז"ל אמרו (ע"ז מ"ה): מה בא ללמדנו הרי כבר אמר אבד תאבדון, ואמרו שבא לומר שצריך לשרש אחר שרשי האשרה, ור' עקיבא אמר שבא לומר לשנות שמה לבזיון ע"כ, ואולי שבא הכתוב ליתן אזהרה על ארץ ישראל מכל הארצות, כדרך שכתב רמב"ם ששאר ארצות הגם שאנו חייבין לאבד עבודה זרה אין אנו צריכין לחפש אחריה לאבדה מה שאין כן בארץ ישראל שצריך לחפש אחריה לאבדה מכל ארצנו ע"כ, והוא מה שדקדק לומר **ואבדתם את שמם מן המקום ההוא** שהיא ארץ הקדושה:

[ד] לא תעשון כן לה' אלהיכם. רבותינו ז"ל בספרי אמרו ז"ל אמר רבי ישמעאל מנין למוחק אות מן השם שעובר בלא תעשה דכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון כן ע"כ, ואולי כי נתכוין הכתוב לרמוז ב' פרטי דינים שישנם בדין המוחק שם משמותיו יתברך, א' השם עצמו, וא' הנטפל לה' מלאחריו, באומרו לה' הרי אזהרה על השם ולא הו"ה לבד אלא שכל כיוצא בו משמותיו וזה בנין אב להם, ואמרו **אלהים** רמז לכ"ם שנטפלו לאלהים, ומה שכתב רמב"ם בפ"ו מהלכות יסודי התורה שאין לוקה אלא על אותיות השם, כיון שאין הדבר מפורש בפירוש בכתוב אינו לוקה עליו. ושם בספרי אמרו עוד ז"ל מנין לנותף אבן אחת מן העזרה שעובר בלא תעשה דכתיב לא תעשון וגו', נראה שלא אמר בדיוק אבן אחת אלא שעושה בנתיצתו רושם בבנין:

[יד] אשר יבחר ה' באחד שבטיך. פירוש שלא תלגלג לומר למה יהיה מקומו קבוע אצל שבט א' משבטיך ותחשוב לקבוע מקום זולתו, אלא אין לך אלא המקום ההוא:

[כ] כי ירחיב וגו'. פירוש לפי שהקפיד ה' על המתאווים תאוה לאכול בשר במדבר (במדבר י"א) וקברו המתאווים מעתה עומד תאות הבשר באיסור, לזה אמר **כי ירחיב וגו' ואמרת וגו'** פירוש הגם שתאמר בפירוש שאתה רוצה לאכול בשר וזה דמיון מאמר המתאווים שאמרו מי יאכילנו בשר, גם אמר **כי תאוה נפשך** דמיון האמור במתאווים שאמר הכתוב התאוה תאוה, אף על פי כן מתיר הכתוב להם ואמר **בכל אות נפשך תאכל בשר:**

[כא] כי ירחק וגו'. בא להתיר מה שנאסר במדבר לאכול זולת זבחי שלמים, והטעים טעם ההיתר בנועם דבריו ואמר כי ירחק, לזה אמר **ואכלת בשעריך** ואין צורך להביאו למקדש, ופירוש ירחק כל שהוא עומד במקום רחוק, ומצינו שנחלקו רבותינו ז"ל (פסחים צ"ג): בפסוק ובדרך רחוקה יש אומרים מן המודיעים ולחוץ, ויש אומרים מן פתח ירושלים, ויש אומרים מן פתח העזרה, ואפשר לומר שכל אדם ששוחט בפתח העזרה בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' שאינו יכול לזבוח אלא שלמים לה', מתי יבא לידי מקרא זה ואקיימנו:

[כד] שמור ושמעת. קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת ולמה הקדים שמירה לשמיעה, עוד מה ריבה בתיבת **את** ובתיבת **כל**, עוד למה לא אמר הטבת הבנים אלא בפסוק זה, עוד צריך לדעת אומרו **כי תעשה הטוב** שנראה שבא לתת טעם למאמר למען ייטב והלא כבר קדם ואמר **שמור וגו'** וגמר אומר **למען** וגו' הרי שהטובה האמורה היא שכל בעד השמירה והשמיעה שקדם לומר הכתוב, אכן הכונה היא שמצוה על ב' דברים, א' תורה ומצות ה' אשר כבר נודעו לישראל מפי משה, וב' אשר יגזרו רבותינו ז"ל הגדרים והסייגים אשר יחדשו, לזה כנגד תורה ומצות שהם ידועים כבר בתורה אמר **שמור**, וכנגד דברים המתחדשים מרבותינו ז"ל אמר **ושמעת** שצריך לקבל כל גזירת רבותינו ז"ל

וסייגיהם, והוא מה שרמז במאמר **את כל** פירוש את לרבות כל גזירות ושמירות וגדרים שיחדשו רבותינו ז"ל, ואומרו **כל** פירוש שבאמצעות הגדרים יהיו הדברים נשמרים בשלימות, והוא אומרו **כל הדברים** כי זולת זה אין המצוה נעשה כולה בשלימות שבאמצעות הגדר אין נגרע ממנה דבר, וגמר אומר **למען ייטב לך ולבניך** כי גדרים וסייגים שעשו רבותינו ז"ל הוא דבר המעמיד דורות עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל כיעור והדומה לו:

ואומרו כי תעשה הטוב וגו' פירוש כי דברים שגוזרים חכמים אינם כי אם לעשות הטוב והישר בעיני ה' שכל דבריהם רביד הזהב, וכפי זה מאמר **כי תעשה** וגו' הוא גם כן טעם הציווי ושמעת כי בזה תעשה הטוב והישר שצוה ה' באמצעות הגדרים והסייגים וזה מלבד הטוב המושג לדורות מאמצעות דבריהם ז"ל ולדרך זה אומרו **כי תעשה הוא** טעם נוסף למאמר ושמעת:

עוד ירמוז הכתוב במאמר **שמור ושמעת** שלא יאמר אדם למה לי ללמוד שמועה זו אחר שעמדתי עליה וידעתי מה שיש עלי לשמור במצוה זו, תלמוד לומר שמור פירוש והגם אחר ששמרת וממוצא דבר אתה יודע שקדם ועמד על הדברים לדעת את אשר ישמור ואף על פי כן **ושמעת**, פירוש אינך פטור מהגעת בשמיעתה של מצוה:

עוד יתבאר על דרך אומרו (הושע י"ר) ונשלמה פרים שפתינו, והנה לפי שאמר שמור וגו' את כל הדברים ודבר זה הוא מן גדר הנמנע שיכול האדם לקיים כל הדברים, לזה אמר **שמור** פירוש כנגד מצות לא תעשה שהם ביד האדם לשמור עצמו מכל מצות לא תעשה, וכנגד מצות עשה אמר **ושמעת** פירוש יקיים המצות בלימוד שמיעתה בפה ובזה נחשב עליך כאילו באה לידך וקיימת אותה, ומעתה יכול לשמור ולעשות את כל הדברים:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ע"ז י"ט). שאמרו ליגרס איניש והדר ליסבר, והוא אומרו **שמור ושמעת** פירוש שמור שישמור ידיעת ההלכה והיא הגירסא, ושמעת היא הסברא לכיון שמועותיו בשכלו:

עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוהר ח"ג קצג) כי מי שהוא בעל עבירות שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא (ש"ע האר"י ז"ל הל' ת"ת) כי שערי פתחי ההבנה בדברי התורה הם הקושיות שיעמדו בפני האדם, והם סוד הקליפות המתהווים מעבירות האדם, וזה שהעיר הכתוב במאמר זה **שמור ושמעת** פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמיתת התורה להבין אמריה שמור המצות לבל תעבור עליהם ובזה ושמעת את כל וגו':

עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (חגיגה ט"ו:) וז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו וגו' ע"כ, והוא אומרו **שמור** פירוש אם הוא בשמירה ששומר התורה אז ושמעת תורה מפיהו. ואומרו **את כל הדברים**, לדרך זה יתבאר על פי מה שאמרו בחגיגה (שם) וז"ל ור' מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר והאמר וכו' כי שפתי כהן וגו' אמר ריש לקיש ר' מאיר קרא אשכח ודרש הט אזניך וגו' ולבך תשית לדעתך לדעתם לא נאמר אלא לדעתך וכו' קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן, ואמרו עוד שם וז"ל דרש רבא מאי דכתיב אל גינת אגוז וגו' אשכחיה רבה בר שילא לאליהו אמר ליה מאי קא עביד קוב"ה אמר ליה קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר משום דגמר שמעתא מפומיה דאחר אמר ליה ר' מאיר רימון מצא וכו' אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר וכו' ע"כ, הנה לפי דבריהם ז"ל הגדול יכול ללמוד מהרב הגם שיהיה הרב רשע מה שאין כן הקטן, ורמב"ם ז"ל מצינו שכתב (הל' ת"ת פ"ד) שאין ללמוד מהרב אלא אם הוא כמלאך ה' ולא חילק בין גדול לקטן כדברי הגמרא:

וראיתי לב"ח (ש"ד יו"ד סי' רמ"ו) שכתב שלא חלק בגמרא אלא לדעת ר' מאיר אבל הש"ס אינו סובר כן, ודייק לשון הש"ס שאמר ר"מ קרא אשכח ודרש משמע דוקא ר' מאיר הוא שסובר כן ע"כ, ואין דבריו נכונים, אחד מנין לו לתלמוד לומר שמעשה ר' מאיר במחלוקת עומד כל שאנו יכולין להשוות בדבר סברא, ועוד ממה שמקשה לר' מאיר מדרשת כי שפתי כהן מוכח שחפץ להשוותם שאם אתה אומר שאחר האמת שר' מאיר לחלק אתה מהדרשה שהוא לימוד הגדול אם כן מה מקשה התלמוד מדרשת כי שפתי כהן וגו' אם לא שתאמר שסובר שדרשה זו מוסכמת שאם לא כן היה יכול לומר ר' מאיר אינו דורש כן, ואם תאמר שזו היא כוונת המתרץ שאמר ר' מאיר קרא אשכח וכו' ופירוש ואינו מודה בדרשת שפתי וכו' אם כן מאי חוזר לומר קשו קראי וכו' אם הדורש זה אינו דורש זה, ועוד הרי רבא שהוא אמורא אחרון דרש אל גנת אגוז מה האגוז הזה הגם שהוא מלוכלך בטיט וכו' אין אוכל

שבתוכו נמאס וכו' ע"כ, ודברים אלו הם כסברת ר' מאיר וידוע דהלכה כרבא הגם שנאמר שמעשה ר"מ במחלוקת שנוי:

ועוד אם דרשת כי שפתי כהן היא בין לגדול בין לקטן ור"מ לבד הוא שסובר לחלק מה משיב רבה בר שילה לאלוהו ר"מ רימון מצא וכו' הלא אינו סובר אלא ר' מאיר, אבל הש"ם סבירא ליה שאין היתר ללמוד אלא ממלאך בין יהיה גדול בין יהיה קטן, ועוד מה ראה גדולה מזו שהסכים ה' על המעשה של ר"מ שחזר ואמר שמעתא מפיו:

ואם תאמר הקב"ה מתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר שאין לומר שנעלם מעיני ה' ח"ו הטעם שאמר רבה בר שילה ר"מ רימון מצא וכו', דע כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא מאדם ויחשוב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם, ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה למד מאדם שאינו כמלאך היה ר"מ נקי מה' אבל לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סבב שלא היה ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שנאמר בישיבה של מטה טעם לשבח במעשיו נכנס בגדר והייתם נקיים גם מישראל ולזה תיכף ומיד חזר ואמר שמעתא משמו, ולעולם האמת כדברי ר"מ:

והנכון לתת טעם לרמב"ם הוא שסובר שבזמן הזה אין דעת שלמה שתקרא גדול להתיר לו ללמוד מחכם רשע, שדוקא ר"מ שהיה שלם בדעת ובידיעה הוא שהותר לו הדבר שאין לחוש ודאי שילמוד ממנו רשעו, ואולי כי לזה דייק התלמוד ואמר ר"מ קרא אשכח ודרש וכו' ר"מ רימון וכו' פירוש דוקא גדר זה של ר"מ הוא שישנו בהיתר זה לפי שהוא ודאי יזרוק הקליפה ולא יאכל אלא האוכל, וסברא זו נכונה וסמוכה מעצמה היא לזה סתם רמב"ם לאסור ללמוד מהרב שאינו כמלאך בין לגדול בין לקטן כי הדורות נתמעטו ואין לנו היתר זה אלא בר"מ וכיוצא, וצא ולמד מדבריהם ז"ל (שבת קי"ב): שאמרו אם הראשונים כמלאכים וכו':

ועל פי זה יתבאר על נכון אומרו **שמור ושמעת את כל הדברים** וגו' פירוש אימתי אני מתנה עליך שאין לך להבין שמועה אלא מאדם שהוא משמר התורה והמצות אלא דוקא למי שהוא קטן וחסר לשמוע כל הדברים או רובם שהרוב ככל, אבל הגדול שאינו צריך לשמוע אלא חלק קטן יכול הוא לשמוע אפילו מאדם שאינו שומר תורה ומצות וכו"מ שהיה לומד תורה מאחר הגם שלא היה משמר תורה ומצות שהיה זורק קליפתו ואוכל תוכו:

כטו כי יכרית וגו' את הגוים וגו' השמר לך וגו'. צריך לדעת א' למה תלה אזהרת שמירת עבודה זרה בכי יכרית שיראה שזולת זה אינו באזהרה כשיראה את הגוים עובדי עבודה זרה שלמים ובטוחים שנים רבות, וזה אינו, שאזהרת עכו"ם אינה משתנית מהמבחן במה שיארע להאומות, ב' אומרו **פן תנקש וגו' אחרי השמדם** הלא אדרבא אחר שיראה שנשמדו לפניו לא ינקש אחריהם, ודברי המאור רש"י ז"ל לא הספיקו בו ישוב הכתוב על נכון, ג' אומרו **פן תנקש ופן תדרוש** כיון שהנקישה היא דרישת עבודתם היה לו לומר פן תנקש וגו' לדרוש אחרי וגו', ד' אומרו **לאמר** למי יאמר, ה' אומרו **איכה** אין ידוע כונת מאמר זה אם שואל, או מתמיה, או מדמה, ולכל הפירושים אין ידוע המכוון, ו' אומרו **לא תוסף עליו ולא תגרע** קשה בשלמא לא תגרע יצו ה' לבל יגרע מכל האזהרות שצוה על עבודה זרה אבל לא תוסף מה בא ללמד, אם לבל יוסיף סייגים, זה אינו שהרי כתיב (סוף פ' אחרי) ושמרתם את משמרת, ומצינו לרבתינו ז"ל שהחמירו לגדור כל דדמי לעבודה זרה, ואם לבל יאסור מיני עבודה זרה שלא הזכיר הכתוב, הרי מצינו שאסר הכתוב כל מין עבודה זרה:

אכן כונת הכתוב היא שבא להזהיר על הטעיות אשר יטעה אדם ממחזה אשר עיניו תחזינה רשעים מארץ יכרתו, ויאמר ממה נפשך לא ימנע מלומר אחת משתים, או תאמר שעבודה זו שעובדים הנכרתים היא חשובה עבודה ולזה הקפיד ה' על עשותם לזולתו ולא לו ויסחם מארץ החיים, או תאמר שעבודה זו שעובדים הגוים אינה חשובה עבודה להתקנאות עליה אל קנא ונוקם כמו שתאמר הזורק למרקוליס הפוער לפעור או המעביר למולך וכדומה לזה והראיה שאין עובדין עבודה זו לה' אלהים, וטעם שהקפיד ה' להכרית הגוים לא על שעבדו עבודה כזו אלא על שלא עבדוהו לה' בעבודה הראויה ועזבו שאר מצות, וכל אחת מב' חלוקות אלו שיכריע המכריע בדעתו הרי זה בטל תורה, אם יכריע לומר שהעבודה היא עבודה ראויה תבא לו הסברא לעבוד לה' אלהינו במיני העבודות עצמן שבהם קינא כשנעשו לזולת, ואם יכריע לומר שאינה עבודה תבא לו הסברא לעשות גם הוא כן כיון שאין זה מעשה עבודה זרה, לזה בא מאמר ה' ואמר **כי יכרית וגו' השמר לך** מלטעות באחד מב' חלוקות הרשומות, כנגד טעות הבא מהשמדתם שעבודתם עבודה אמר השמר לך **פז תנקש אחריהם** פירוש תנקש כמו שפירש"י תטרף אחריהם להיות כרוך לעשות כמעשיהם לאלוהי שאני עובדו אחר שאני

רואה שהקפיד ה' על שעובדים בזה לזולתו והוא אומר **אחרי השמדם מפניך**, וכנגד טעות הבא מהבחנת העבודה היותר בזויה ואין עבודה זו נקראת עבודה ולא יקפיד ה' עליה לעשותה לפער לפעור לבזותו וכדומה אמר **ופן תדרוש לאלהיהם** וגו' פי' תדרוש במעשה העבודה ומאמצעות השכלתך בה תאמר, והוא אומר **לאמר איכה יעבדו הגוים** פי' דבר תמוה הוא כי איך יעבדו עבודה בזויה כזו אין זו חשובה עבודה ויכול אני לעשות כן כי אין בזה לא כבוד ולא חיבה לעבודה זרה, והוא אומר **ואעשה כן גם אני** לפער לפעור ולזרוק אבן ברגמת מרקולים, השמר פן תאמר כן:

וגמר אומר **לא תעשה כן לה'** זה כנגד טעות הראשונה שיחשוב לעשות לה' מין עבודה שעובדים הגוים, ושלל עיקר הסברא שממנה בא הטעות ואמר **כי את כל תועבת ה' אשר שנא עשו** וגו' לא כמו שאתה חושב שה' מתקנא שעושים מעשה משובח זה לזולתו לא כן הוא אינו אלא דבר השנאוי בעיני ה', וסמך גם כן לומר דבר זר גם בעיני אדם כאומר **גם את בגיהם** וגו' **ישרפו**, ומעתה גם טעות ב' שאין עבודה זו עבודה ואין ה' מקפיד על המעשים סתר בזה בנועם דבריו כי המעשה מצד עצמו שנא אותו ה' הגם שאינה מעלה וכבוד, והוא אומר **תועבת ה' אשר שנא עשו** לאלהיהן פי' המעשה מצד עצמו הוא מתועב בעיני ה', כדרך שתעב הרבה דברים בלא טעם מושג לכל משכיל, כמו שתאמר איסור ב' אחיות הגם שיחפצו שניהם בדבר וכדומה לזה, כמו כן אסר מעשה זה לעבודה זרה הגם שאין חפץ שיעשוהו לעבודתו הקדושה:

וגמר אומר **את כל הדבר וגו' לא תוסף** וגו' **ולא תגרע** לפי דברינו יבא על נכון, פי' לא תוסף כנגד עבודת הגוים לאלהיהן שלא יעשה מהם לעבודת ה', ולא תגרע ממנו פי' להתיר עבודות הבזויות של עבודה זרה כזכר אלא הכל בכלל האיסור, ובזה נתיישבו כל הדקדוקים:

[דברים פרק-יג](#)

ב **כי יקום בקרבך נביא**. אומר **נביא** פירוש אפילו הוא מוחזק לנביא הגם שיהיה נאמן אצלך אם אמר לך לעבור על איזו מצוה לפי שעה כאלהיו בהר הכרמל (מ"א י"ח) וכו' אעפ"כ אם יאמר לך שתעבוד ע"ז חייב מיתה:

ונתן אליך אות וגו'. צריך לדעת למה לא הזכיר בתחילה מאמר הנביא דבר שעליו נתן האות וגו'. עוד צריך לדעת כוונת אומר **ובא האות וגו' לאמר** וגו' וכי האות הוא האומר הלא הנביא הוא האומר לעבוד עבודה זרה שעל זה הוא שמתחייב מיתה:

ונראה שנתכון הכתוב לדבר כנגד נביא שבא ודיבר בסדר זה ה' אמר אליו שאם יתן מופת זה או את זה כוונת האות הוא לומר שנעבוד עבודה זרה ואם יהיה האות והמופת בסדר זה אין הכוונה כן אלא אדרבא לתעבה ולשורפה כמשפטה הראשון, **ובא האות והמופת** פירוש הגם שהוא לא אמר אלא או זה או זה ובאו שניהם האות והמופת והיו בסדר אשר אמר שיגידו על כונת ה' שרצונו שיעבדו ע"ז, **לא תשמע** וגו' וחייב מיתה הנביא וגו' הגם שלא החליט בדבריו שיעבדו עד בא האות והמופת והם האומרים לעבוד, ועוד שהוא לא אמר אלא או את או מופת והיו שניהם אף על פי כן לא תשמע וגו':

ד **כי מנסה וגו'**. ואם תאמר מעתה כי לנסותינו בא ה' נביא זה למה יומת אם דבר ה' בפיהו לנסות, ונראה כי מאמר **כי מנסה** לא בא לומר כי ה' אמר לנביא לו' כדברים האלה אלא בא לתת טעם למופתים שנתן ה' ואמר **כי מנסה** וגו', וכפי זה ה' נתן מופת זה לנסות:

או אפשר כי לעולם מופת ואת זה לא עשאו ה' לנסות אלא לאשר יגידו אותות השמים נפלאים מעשה ה', ונתן טעם כי מנסה תשובה למה שיאמרו ישראל למה ה' לא הסיר המופת והאות לבל יטעו ישראל מאחרי ה' לזה אמר **כי מנסה** וגו' לזה הניח העולם כמנהגו, אבל זולת טעם זה ה' יעשה לבל תחזקנה ידי רשעים ולא יהיה לא אות ולא מופת:

ה **אחרי ה' וגו'**. קשה למה הפסיק בפסוק זה באמצע משפט נביא שקר שהרי אחריו הוא אומר והנביא ההוא וגו' יומת שהיה לו לאומר אחר פסוק והנביא וגו'. עוד צריך לדעת למה האריך כל אלה הדברים **תלכו תיראו תשמעו תעבדו תדבקו** ון:

ונראה שבא להעיר הדברים הכללים שישנם בעבודת ה' כדי שתדע מהם לחייב הנביא והחולם כשיאמר לעשות אחת מהנהגה לע"ז והתחיל לומר אחרי ה' אלהיכם תלכו זו מצות קבלת עול מלכות שמים ללכת אחרי ה' ולא אחרי זולתו, הא למדת שאם אמר הנביא לקבל עליהם ע"ז ללכת אחריה

חייב, ודקדק לומר תלכו לשון עתיד להעריך בשיעור חיוב הנביא שמתחייב עליו, שהגם שלא אמר קום עבוד עתה אלא תקבלו ע"ז עליכם לאלוה למחר יתחייב מיתה מעת שאמר להם הדברים הגם שדבריו לעתיד:

ואומרו ואותו תיראו פירוש דוקא אותו תיראו ולא לעבודה זרה, הכוונה שאם בא לומר יראו מעבודה זרה פלונית הגם שלא אמר לעשות לה דבר ולא לעבודה אלא ליראה שמא תריע לו ואין זה ממעט יראתו יתברך אף על פי כן חייב מיתה כי אותו לבד יראו. ואומרו ואת מצותיו תשמרו מצותיו ולא מצות עבודה זרה, הכוונה בזה שאם תצוה עבודה זרה לעשות דבר שיש בו הנאה כגון שתאמר עבודה זרה מי שירצה להרויח יעשה דבר זה וירויח וכדומה לזה ואין במעשה זה דבר שנוגע לעבודה זרה ויש מקום לומר כיון שאין בדבר זה מין עבודה אין בכך כלום, ת"ל מצותיו יתברך תשמרו, ואם בא הנביא לומר שה' צוה לו שיעשו דברי ע"ז בזה ויצליחו יומת. ואומרו ובקולו תשמעו פירוש דוקא בקולו יתברך הוא שיש לכם לשמוע ללמוד וללמד אמרותיו הטהורות ולא בקולה של עבודה זרה, שאם עבודה זרה אמרה איזו אמרים אסור לשומעם, ואם בא הנביא ואמר שצוה ה' לילך לעבודה זרה לשמוע דבריה הגם שאין בהם לא מעשה ולא ליראה ממנה אף על פי כן יומת:

ואומרו ואותו תעבדו. פירוש לה' ולא לזולתו, והכוונה בזה על דרך אומרם ז"ל (גיטין נ"ז) שאמר קיסר לבן קטן של חנה שיערים להשליך טבעתו מעל ידו לפני עבודה זרה וילך ויביאנה ויראה לרואים שעבד הגם שאין בלבו לעבודה ולא רצה וכו', על כן בא הכתוב כאן לומר שאם בא נביא לומר על פי ה' כי ה' מרשהו לעשות כן יומת הנביא:

ואומרו ובו תדבקון יתבאר על דרך אומרם ז"ל (כתובות קי"א): וכי אפשר לידבק בשכינה אלא שידבק בלומדי תורה שהם מרכבה לשכינה וכאלו נדבק בו יתברך, וכאן צוה ה' שלא ידבק אלא בקרובי ה' וקדושיהו ולשלול בא שלא ידבק בקרובי עבודה זרה, ואם בא נביא ואמר במאמר ה' לעשות כן יומת הנביא ההוא. ואולי כי לזה נתכוון באומרו **ובא האות והמופת לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים** ולא אמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים לומר שחייבין גם אם לא יאמרו לעבוד, והגם שגמר אומר ונעבדם, הכוונה בזה שסופו לומר ונעבדם ולעולם שיתחייב על כל פרטים שרשם ה' בפסוק אחרי ה' וגו', ולזה גמר אומר **והנביא הוא** וגו' פירוש שרצה לנגד האמור יומת; וטעם המיתה אמר הכתוב **כי דבר סרה על ה'**, והגם שלא הסית בפירוש לעבוד עבודה זרה אף על פי כן מחייבו הכתוב על ששקר על ה' שניבא דברים רעים כאלה, ומודיע ה' שנבואה כזו לא ינבא נביאו, והגם שינבאו לומר לישראל לבטל איזו מצוה הוראת שעה, דוקא בשאר מצות, אבל בעבודה זרה כל שהוא באיסור, בין דבר שחייב עליו מיתה, ובין דבר שאינו חייב עליו מיתה לא יסכים ה' עליו לעשותו אפילו לפי שעה, ואם אמר כן נביא שקר ענה בה', וכן אמרו בספרי וז"ל כי דבר סרה שבא לזייף דבריו של הקב"ה ע"כ, ועל זיפו הוא מת:

וחוץ מדרכנו יתבאר הכתוב שבא להזהיר על כללות התורה שכלל בששה סדרי משנה על זה הדרך, **אחרי ה' וגו' תלכו** זה סדר זרעים, ולפי שיש בהם דין לקט שכחה ופאה ומתנות עניים וכולן ממדותיו יתברך, גם לענין מעשר שני שצריך להוליכו למקום אשר יבחר ה', גם בענין מעשר לוי פירוש על דרך מה שאמרו ז"ל (ש"ר פל"א) מעשה באדם אחד שהיה נותן מעשרותיו והיתה לו שדה מוציאה לו אלף וכו' לאחר זמן מת האיש ההוא ועמד בנו שנה ראשונה רעה עינו במעשרו ופחת משיעור הצריך לשנה הבאה הוציאה לו השדה כשיעור מה שפרע עליו אשתקד לשנה אחרת פחת עוד הוציאה לו שדהו כשיעור מה שפרע שנה שעברה וכן על זה הדרך ע"כ, הדברים מוכיחים כי לשיעור מה שהיה נותן היתה שדהו מוציאה לו לזה בא מאמרו יתברך כאן וצוה עליו שילך הוא אחר מעשיו יתברך לתת כפי מה שיתן לו ולא יסובב שה' ילך אחריו כפי מה שיתן הוא מעשרותיו על אופן שכתבנו:

עוד נתכוון הכתוב לומר לשון זה כנגד סדר זרעים לפי שבו מחית האדם ומזונותיו, וכתב רמב"ם בהלכות דעות (פ"ג ה"ב) שצריך שיכוין אדם במאכלו ובמשתהו להברות גופו לעבודת ה' וכו' דכתיב (משלי ג' ו') בכל דרכיך דעהו וגו', והוא מאמר **אחרי ה' אלהיכם תלכו** בדרכיכם, **ואותו תיראו** זה סדר מועד, ורמזם בתיבת אותו כי שבת נקרא אות דכתיב (שמות ל"א י"ז) אות הוא, גם ימים טובים נקראים אותות, ויחס להם המורא על דרך אומרם ז"ל בספר תיקוני הזוהר (תיקון ט') ירא שבת שצריך לירא מעונשם.

ואת מצותיו תשמרו זה סדר נשים, שצריך לשמור הרבה מצות שבהלכות נשים ואיסורי ביאה וזיקות.

ובקולו תשמעו זה סדר נזיקין, ורמז במאמר **ובקולו תשמעו** שצריך להטות אוזן לאשר ישפטו השופטים לחייב החייב ולזכות הזכאי ולא יסור מכל אשר יורוהו, וכמו שאמר הכתוב (לקמן י"ז י"ב) והאיש וגו' לבלתי שמוע אל הכהן וגו' או אל השופט וגו'.

ואותו תעבודו זה סדר קדשים שכולו משפטי עבורת בית אלהינו.

ובו תדבקון זה סדר טהרות שכולו משפטי הטהרות, ורמזו במאמר **ובו תדבקון** כי באמצעות הטהרה יהיו ראויים לידבק בשכינה:

והנביא הוא או חולם וגו'. הוצרך הכתוב לומר נביא וחולם, שאם לא היה אומר אלא נביא הייתי אומר שלא חייב הכתוב מיתה אלא לזה שאמר שדבר ה' אליו בנבואה שמצוים ישראל לשמוע לנביא דכתיב (לקמן י"ח ט"ו) אליו תשמעון, מה שאין כן הבא בדברי חלומות שאין חיוב על ישראל לשמוע דברי חלומות ויש מקום לומר עליהם חלומות שוא ידברו אינו חייב תלמוד לומר או חולם. ואם היה אומר חולם וגו' ולא נביא הייתי אומר שאין חייב מיתה אלא החולם, אבל הנביא ומה גם נביא שהוא מוחזק לנביא אמת כמו שפירשתי בפסוק שלפני זה יאמנו דבריו כדרך שיאמנו דבריו כשיאמר לעבור על שאר מצות לפי שעה תלמוד לומר והנביא וגו':

החולם הוא יומת כי דבר וגו'. כוונת הכתוב היא לפי שיאמר האומר בשלמא הנביא בודאי שלא תבא הנבואה כדרך זה אלא אשר בדא מלבו מה שאין כן החולם להיות שבחלום יבואו להאדם דברים מופלאים וכוזבים יכול להיות שזה האיש חלום הזה חלם ולא שקר, והן אמת אם היה חיוב מיתה על אשר יאמר להם עבדו עבודה זרה זה יתחייב מדין מסית, אבל כיון שהוא מת על סיפור החלום לבד וכמו שפירשתי שאפילו החלט הדברים אינו אומר אלא שהמופת הוא האומר לעבוד א"כ למה ימות החולם על חלומו, לזה אמר **כי דבר סרה** פירוש הגם שנצדיק לומר כי בא החלום כדבריו והוא מה שהעיר בתבית החלום פירוש לו יהיה שהאמת היותו חלום כדבריו אף על פי כן לא היה לו להחשיבו ולספרו לעם בני ישראל כיון שהוא דבר סרה על ה' ועל זה לבד יומת:

וגמר אומר **המוציא אתכם מארץ מצרים** בא הכתוב לשפוט בצדק חיוב מיתת החולם במאמר זה, על זה הדרך כיון שה' אלהיכם הוציא אתכם מארץ מצרים הרי הראה ה' בעין פתוחה בהקיץ אמונת ה' והכחשת זולתו, וכמו שפירשתי בפרשת יתרו בפסוק אנכי ה' וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכיון שכן החולם הזה היה לו לבטל את אשר יגיד לו בעל החלומות בדמיונות הכוזבות מפני מה שראה בהקיץ ולא בחלום וכיון שלא עשה כן ובא לספרו זה יגיד שצדקו הדברים אצלו וחפץ שישמעו אליו בית ישראל לזה יומת על חלומותיו ועל דבריו:

מן הדרך אשר צוך ה'. בא לומר כי טעם חיוב מיתה לנביא וחולם הוא לפי שבאו דבריהם על דבר שהוא עוקר כללות התורה שהוא עבודה זרה ששקולה כנגד כל התורה, הא למדת שאם בא על אחת מכל מצות ה' בין חולם בין נביא לא יומתו, ודין הקבלה מהם, בעל החלומות נאמר אליו שוא ידבר, והנביא אם הוא ידוע לנביא אמת נקבל ממנו כאלוהו בהר הכרמל:

ובערת הרע מקרבך. אולי שירמוז לאותו שקראו הקדוש ב"ה בשם זה דכתיב (בראשית ח' כ"א) יצר לב האדם רע, ולזה אמר **הרע** הידוע, והכוונה בזה כי כשיעשו משפט בכיוצא בזה מתבער הרע וניתש כחו ולא יתעצם בלבנות בנ. אדם כאומרו מקרבך:

כי יסיתך אחיך וגו'. בפ' זו רמז ה' הערה גדולה באופני ההסתה הבאה לאדם מעצמו להטותו מדרך הטוב והישר, דע כי יש מסית שבא עם האדם מיום היותו בעולם, וכאומרם ז"ל (סנהדרין צא): בפסוק (בראשית ד' ז') לפתח חטאת רובץ והוא מסית להאדם להרע:

עוד יולד באדם כח מסית ב' באמצעות העבירה אם עבר על מצוה אחת תולד בו כח החפץ רשע, סוד מאמר (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, והאריכו בזה אנשי אמת לומר כי על ידי עבירה א' קונה קטיגור אחד ונוסף גם הוא על כח הרע הראשון להחטיאו, וכן שנים וכן שלשה כי ירבה לחטוא יגדל בו ההסתה, ולטעם זה אמרו (ברכות לד:) מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד:

עוד באמצעות נטות האדם לדרך לא טוב יסובבנו קנות כח ג' שהוא נפש רעה כדרך שיזכה האדם בתוספת נשמה יתירה בהתעצמותו בדרכי ה' כמו כן באמצעות דרכים הרעים יקנה תוספת נפש רעה להחטיאו:

עוד יוסיף מזה גדר ד' והוא להכנס נפשו בגדר אחרת שאין למעלה ממנה, והיא שנפשו תתחבר ותשתתף עם חלק הרע ותשווה לו בטבעה, וזה הוא גמר החלט נפש אדם לכפור בעיקר ולעבוד עבודה זרה:

והוא מה שרמז באומרו כי יסיתך **אחריך** הוא חלק הרע שהוא מתאחה עם האדם מתחלתו קודם בואו בעולם, ואומרו **בן אמך** נתכוין להודיע מנין בא אח לצרה ואמר **בן אמך** שהיא אם כל חי שהיא חוה שגרמה תערובת הרע במקור הקדושה בחטא הראשון. וכנגד גדר ב' שהוא מסית הנולד מחטא האדם כנזכר אמר **או בנך או בתך** הם תולדות מעשים רעים שגם הם נקראים בנים זרים, ואמר **או בתך** כי יש עבירות שילידו קטיגור במדריגת זכר ויש במדריגת נקבה כפי כח החטא כשיהיה גדול יוליד כח הזכר ולפי חלישותו יתייחס אליו כינוי הבת:

וכנגד גדר ג' שהוא קנין נפש רעה שתתלווה עם החוטא אמר **או אשת חיקך** ששוכנת בתוכו נפש רעה ותגביר בו ההסתה להפעיל הרע:

וכנגד גדר ד' שהוא נטות הנפש וכלותה לחלק הרע שיהיה בנפשו אמר **רעך אשר כנפשך** שאין גדר בין שניהם אלא חלק הרע ונפשו בחינה אחת, ואחר הדרגות אלו יהיה כח במסית לדבר אליו כדברים האלה נלכה ונעבדה וגו', ודקדק לומר **בסתור** להעיר כי המסית הוא מסתיר עצמו כי הוא המסית ומדבר כמדבר דברי אהבה וריעות ומראה טלפים כי לא להרע הוא מתכוין. ואומרו **לאמר נלכה** פירוש לא שאומר בפירוש נלכה נעבדה אלא אומר דברים מסותרים ותכלית דבריו הוא לומר **נלכה נעבדה** וגו', גם יערים במאמרו לומר נלכה נעבדה שכולל עצמו עמו, ומתחכם בזה לומר שגם הוא עד עתה לא היה מסכים לעבודה זרה אלא מכאן ולהבא הוא רוצה לעבוד, ובזה יחשוב האדם כי נפשו היא המדברת ולא זולתה שהוא יצר הרע:

ואומרו אשר לא ידעת. פירוש בא בטענה נגד מה שנתחייב האדם בקבלת התורה שלא לעבוד אלהים אחרים ואומר לו כי אין עליו החיוב אלא דוקא בעבודה זרה שידע וקבל שלא לעבודה אבל עבודה זרה אלהים לא ידעום בעולם אין עליו טענת מה שקבל שלא לעבוד כי לא עלה זה על דעת אז כשקבל, והוא אומר **אשר לא ידעת אתה**, ולא אתה לבד אלא ואבותיך גם הם כשקבלו עליהם איסור עבודה זרה לא ידעו זו:

ח **ואומרו מאלהי העמים**, פירוש כי יבא בטענה להוכיח ממה שלפניו מאלהי העמים אשר סביבותיכם כי יראו העמים שסביב ישראל יחנו בשלוה ובהצלחה מרובה ויאמרו אליו להדמות למה שלפניו, או יבא בטענה להוכיח הוכחה גדולה והוא כשתהיה עבודה זרה שנתפשטה בעולם שכל העולם או רובו עובדים אותה כמו שאירע בזמנים אלו שמלכות אדום כולם עובדים וכו', והיא פינה גדולה, ולדברי רבותינו ז"ל (יומא י'). שאמרו עתידה מלכות הרשעה שתתפשט בכל העולם, הנה עבודה זרה אחת בכל העולם מקצה הארץ ועד קצה הארץ והסתה זו עמה טענה להוכיח כי יש בה ממש ח"ו, אף על פי כן אמר לא תאבה לו וגו' פירוש נותנת התורה עצה לאדם שימלט בה ממנו, אחד לא תאבה לו, פירוש על דרך אומרו (משלי א') בני אם יפתוך חטאים אל תבא, פירוש לא תכנס עמו בטענות אלא שלילת הרצון בלא טענה, ועיין מה שפירשתי בפסוק ולא אבה (דברים כ' ל') וישלול שמוע דבריו עוד בזה, והטעם שאם יכנס עמו בטענות התמדת החושב תוליד תכונה הרע באדם:

ט **ואומרו לא תחוס**. וגו' פירוש שצריך להרחיק ממנו כל אשר תאוה נפשו אפילו דברים שאין בהם איסור כדי לענות אדם נפשו ולא יחוס ולא יחמול עליו לומר למה יענה נפשו ללא דבר וה' הרשהו לתאבון זה, והנה הגם שעניו זה היא לנפש עיקרו היא לאותו המתלווה לה שהם כוחות המסיתים שזכרנו, והוא סוד התענית שיתענה האדם לאבד כח הרע הדבוק בו שהוא כח המסית האמור. ואומרו **ולא תכסה** פירוש על דרך מעשה של רב עמרם חסידא (קידושין פ"א.) שצעק נורא בי עמרם ואספו יחד גם בני אדם גם בני איש ובזה גרש ממנו מסית, והוא אומר **לא תכסה עליו** הכרז עליו וגלהו לעיני הכל ובזה תהיה נמלט ממנו כי בזה אתה הורגו והוא אומר **כי הרוג תהרגנו**, ואומרו **ידך תהיה בו בראשונה להמיתו** וגו' פירוש שלא הרשה אותך הכתוב לגלות מעשיו ולקרא כהחסיד נורא בי עמרם אלא כשלא תשיג ידך אבל כשתשיג להתעצם כנגדו ולדחותו אין לך להכלם בדרך זה אלא **ידך תהיה**

בו בראשונה להמיתו, על דרך אומרם (תהלים ק"ט) ולבי חלל בקרבי, ואם לא תשיג ידך יד כל העם באחרונה לקרא נורא בי עמרם לבא אליו העם להורגו בכוחם שאיבוד תאותו היא הריגתו:

יא **ואומרם וסקלתו באבנים ומת**. על דרך אומרם ז"ל בזוהר פרק-ד (ח"ג ער"ב) בסוד שמע ישראל שיש בו ה' אבנים שבו סוקלין ס"מ בקירטא ומת. ואומרם **וכל ישראל ישמעו ויראון** כי כשיראו ישראל קריאתם וטעם קריאתם ישמעו ויוסיפו ליראה את ה', כאומרם ז"ל שם באותו מעשה של החסיד:

יג **לשבת שם לאמר**. אומרם **לאמר**, נתכוין למה שאמרו ז"ל (כתובות י'): שיש מצוה לשבת בארץ כנען, והוא אומרם **לשבת שם לאמר** כאלו אמר לאמר לשבת שם:

עוד יתבאר בדקדוק אומרם **יצאו אנשים בני בליעל** למה אמר אנשים שהיה מספיק לומר בני בליעל ואני יודע שהם אנשים, ואם לומר אנשים ולא קטנים זה אינו צריך קרא למעטם שכל שלא הגיע לכלל עונשין אין צריך למעטה. אכן נתכוין הכתוב לומר שהגם שאמרו יצאו אנשים פירוש שהם צדיקים כאומרם ז"ל (מד"ר שלח) אנשים שבמקרא צדיקים, והוא אומרם **לאמר יצאו אנשים** מודיעך הכתוב שתחזיק אותם בבני בליעל ותסיר מהם חזקת כשרות:

עוד ירצה שהגם שלא שמעת הדברים ברורים שיצאו המדיחים אלא אמירה שנשמע ממנה דבר זה שיצאו וגו' **ודרשת** וגו' פירוש יעשה דרישה וחקירה לדעת אם יש ממש בקול הנשמע, והוא אומרם **ודרשת וחקרת ושאלת** ומן הראוי היה לו להקדים ושאלת שהיא השאלה ואחר כך הדרישה והחקירה, אלא נתכוין לומר שידרוש בשמיעה הראשונה ששמע אם יש עדים בדבר ואח"כ ישאל פי העדים לדון על פי עדותם:

יח **ונתן לך רחמים ורחמך**. כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה. ואומרם **ורחמך** העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן:

ואומרם והרבך נתכוון לנחם העם בראותם כי נפרצו פרץ באובדן אנשי עיר אחת יחד, לזה הבטיחם כי לא ירע לבבם כי הוא ירבה וימלא החסרון בתוספת מרובה. ואומרם **כי תשמע** נתן טעם להבטחתו כי בשלמא אם היתה הרציחה של אנשי עיר הנדחת לנקמה אנושית יש מקום להנמשך מהדבר מה שאין כן עתה שאין המעשה אלא מטעם קבלת מצות המלך, והוא אומרם **כי תשמע בקול ה' לשמור את כל מצותיו** כי כשעושים משפט בעיר הנדחת כאלו קיימו כל מצות ה' כאומרם ז"ל (סנהדרין קי"א):

דברים פרק-יד

א **בנים אתם וגו'**. צריך לדעת מה טעם סמך מאמר **בנים אתם** למאמר תתגודדו, נראה שנתכוון לומר שבמיתת איש אין אבדה למת אלא הרי הוא דומה לאדם ששלח בנו לסחורה לעיר אחרת ולימים שלח האב אחר בנו ואין העדר הבן אלא מן המקום שהלך משם אבל על כל פנים ישנו ואדרבה בטוב לו שחזר הבן אצל אביו שהוא מקור החיים ועל זה אין לנו להתגודד ולשים קרחה מה שאין כן העכו"ם שלא נקראו בנים לה', והוא אומרם **אתם** לשלול העכו"ם שעליהם ידו הדווים ביום מיתתם שהם מתים מיתה שאינם עוד בנמצא בין החיים:

יג **והראה וגו' למינה**. נראה שכל מין מהכ"ד (חולין ס"ג). שיש בו מינים הרבה ומשונים אמר בהם הכתוב למינהו למיניהם וכל שאין בו אלא מינים מועטים ודומים קצת אינו אומר למינו, והראיה כי נשר לא נאמר בו למינו ואומר בגמ' (חולין ס"א). על עוף אחד שאינו ניכר שהוא נשר שחוששין שהוא מין נשר, הרי שיש לנשר מינים ואף על פי כן לא אמר הכתוב למינו:

כא **כל נבילה וגו'**. אמרו **כל**, למאן דאמר איסור חל על איסור (חולין קי"ג): ירצה לרבות כל המתנבל בין טהורים בין הטמאים באה עליהם אזהרת לא תאכלו כל נבילה, ולמאן דאמר אין איסור חל על איסור אומרם **כל** מרבה כל מין טהור בין בהמה בין חיה בין עוף אבל טמאה לא:

עוד ירצה באומרו **כל** על פי מה שאמרו במשנה (מעילה פ"ד מ"ג) ופסקו רמב"ם פרק ד' מהלכות מאכלות אסורות וז"ל כל הנבילות מצטרפים זה עם זה וכו' כיצד הלוקח מנבלת השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל כזית בשר ואכלו לוקה ע"כ, והוא מאמר **לא תאכלו כל נבילה** פירוש שמזהיר על שיעור אכילה שהוא כזית הבאה מכל דבר המתנבל הגם שאין הזית בא אלא משלשתם יחד:

לגר אשר וגו'. הקדים זכרון הגר לזכרון הנתינה ובנכרי הקדים זכרון המכירה לזכרון הנכרי, במס' חולין (קי"ד:) הביאו במחלוקת ר' מאיר ור' יהודה ר"מ סובר שבא הכתוב לדבר בסדר זה להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר ולזה סמך נתינה ומכירה יחד, ור"י סובר הדברים ככתבן מטעם שאמר קרא או מכור ולא אמר ומכור ור"מ מיישב תיבת או להקדים נתינה דגר למכירה דגוי, וצריך לדעת לסברת ר"י למה דיבר הכתוב בסדר זה, ויתבאר על פי מחלוקת אחרת שנחלקו במסכת ע"ז (ס"ז:) ר' מאיר ור' שמעון בדין איסור פגום ר"ש מתיר ור"מ אוסר דתניא לא תאכלו כל נבילה לגר אשר וגו' כל הראויה לגר קרויה נבילה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה עד כאן, משמע שדרשת ר' שמעון היא ממה שבא הכתוב לו' לתתה לגר ואם אינה ראויה אין אדם נותן ומוכר דבר שאינו שוה הא למדת שבראויה הכתוב מדבר ולזה דורש שאין קרויה נבילה אלא וכו', ואין דברים אלו נראים, כי לעולם כשאסר הכתוב הנבילה כל נבילה במשמע ומאמר הנתינה והמכירה בא כשהם ראוים ומי תלה זה בזה:

על כן נראה שדרשת ר"ש היא ממה ששינה הכתוב בשיעור הדיבור וכתב תיבת לגר סמוך לתיבת נבילה ולא אמר כסדר שאמר אחר כך מכור לנכרי והוא גם כן שיעור דיבור הראוי להקדים המעשה ואחר כך יאמר למי לזה דרש ר' שמעון שבא הכתוב להעריך במשפט זה לומר שאינה נבילה אלא אם הוא ראוי לגר אבל אם היה אומר הכתוב תתננה לגר אין מקום לדרשתו:

ולדרך זה הרווחנו טעם שינוי הסדר אליבא דרבי יהודה כי סובר כרבי שמעון דאין איסור פגום, ולטעם זה שינה הכתוב לדבר בסדר זה להסמיק מאמר תיבת נבילה לתיבת הגר ושינה מסדר הסמוך לו להעריך על דרשה זו, ולזה לר"מ שדורש שבא הכתוב להתיר נתינה לגוי ומכירה לגר אין לו מקום לדרוש נבילה הראויה לגר וכו' ואסר אפילו אינה ראויה לגר ונתיישבו על בוריין:

אלא שראיתי שם במסכת ע"ז (מ"ח.) שהקשה הש"ס כשאמר נבילה שאינה ראויה לגר אינה נבלה הקשה ז"ל ורבי מאיר הוא למעוטי סרוחה מעיקרא, ורבי שמעון סרוחה מעיקרא לא איצטריך קרא ע"כ, ולפי דברינו מה מקשה הש"ס לר"מ והלא לסברת ר"מ אין מקום לדרוש דרשת ר"ש כמו שכתבנו, ואולי כי לרווחא דמלתא אמר כן בגמרא אפילו אם תמצא לומר שסיבור דרשת ר"ש יכול להעמידה בסרוחה מעיקרא אבל אחר האמת אין קושיא לר"מ וכמו שכתבנו, ולפי זה אחר האמת גם ר"מ יסבור (כר"ש) בסרוחה מעיקרא דעפרא בעלמא כסברת רשב"י ואינו צריך קרא:

[דברים פרק טו](#)

ה רק אם שמוע וגו'. אמר מאמר זה סמוך למאמר לא יהיה בך אביון, לפי שהעושר והעוני לפי דבריהם ז"ל (מו"ק כח.) אינם תלויים בזכות, לזה אמר סמוך להבטחת מניעת האביון **רק אם שמוע** וגו' פירוש אם ישראל ישמרו כל האמור בפסוק, **שמוע תשמע** זה תלמוד תורה ללמוד וללמד, **לשמור** זה מל"ת, ולעשות זה מ"ע, וגמר אומר **את כל** וגו' פירוש שלא יהיה בידו ביטול שום מצות לא תעשה ולא מניעה משום מצות עשה אז הוא שישנו בהבטחה שלא יהיה בו אביון, כי מאמר חז"ל שאמרו שאינו תלוי בזכות הוא הגם שיהיו זכיותיו מרובים כל שיש לו אפילו חטא א' לא ישלוט על המזל המראה עליו עוני אבל כשיגיע לשלימות התורה והמצות ישלוט גם על המזל וישיג עושר ובנים וחיים:

ז כי יהיה בך אביון וגו'. אומרו **בך**, אולי שנתכוון לרמוז מאמרם ז"ל (ב"ב י'). שאמרו כי טעם שבוחר ה' ליסר לאדם בעוה"ז ביסורי העוני הוא כדי שבאמצעותו יזכה חברו המפרנסו, והוא מה שרמז במאמר **בך אביון** פירוש בסיבתך בא לו העוני הגדול, ואמרו **מאחד אחיך**, פירוש לא תחשוב בראותו אביון שהוא פחות דע שהוא מהמיוחדים שבאחיך ואין הוכחה מהעוני היותו שפל אחים, וטעם שסידר הדרגות אלו מאחד אחיך מארצך, הגם שרבותינו ז"ל אמרו (ב"מ עא.) שבא לומר ענייך ועניי עירך וגו':

עוד אפשר לומר גם כן הדרגות הגזירות אשר יגזור ה' באביונים, הנה כבר פירשתי בפסוק (שמות כ"ב כ"ד) אם כסף תלוה וגו' שחלק העני מפקידו ה' ביד העשיר וזה הוא עשרו שמופקדים בידו מעות העניים, והנה לפעמים יפקיד ה' מנת עני זה לאדם קרוב לאיש ולא יצטער בלקיחת פרנסתו ממנו

להיותו קרובו גם לא יצטרך לסובב נתיבות, וכשישפוט ה' בצדק לצער העני ירחיק לו פרנסתו באיש זר גם בריחוק מקום ויצטער האביון לסובב מעיר לעיר למצוא מקום אשר הכין ה' לו שם טרף נפשו, והוא אומר **מאחד אחיך**, או הגם שאינו אחיך אלא הוא באחד שעריך, או הגם שאינו מעריך בארצך:

או ירצה אומר **בארצך** פירוש אפילו בארצך שהוא מקום העושר לכל ישראל אף על פי כן ימצא בה אביון:

ובדרך רמז ירמוז להעיר הערה גדולה על א' המיוחד שבאומה שאליו אנו מקוים ומצפים מתי יבא והוא מלך ישראל משיחנו אשר הוא אביון, וכבר נמשל לעני כאומר (זכרי' ט') עני ורוכב על חמור, ורמז הדבר אשר יסובבנו להיות אביון ואמר **בך** פירוש בסיבתך כי עונותינו האריכו קיצנו, גם רמז בתיבת **בך** כי הוא אביון בנו שמתאווה מתי יבא לגאלנו, וצא ולמד ממה שאמרו רבותינו ז"ל במעשה רבי יהושע בן לוי שכשראהו מלך המשיח שאלו על ישראל שבעולם ואמר לו ריב"ל כי הם יושבים ומצפים ביאתו וכששמע כן געה החסיד בבכיה רבה מתשוקתו לבא לגאלם, ולזה רמז באומר **מאחד אחיך** שהוא המיוחד שבאחיך, על דרך שפירשו רבות. נו ז"ל (תרגום יונתן בראשית כ"ו י') באומר כמעט שכב אחד העם שרצונו לומר אחד המיוחד שהוא מלך העם, ואומר **באחד שעריך** להעיר אליו שהוא מיוחד שבסנהדרין שאין כמוהו מורה כאומר (ישעי' י"א) ושפט בצדק וגו' ולא למראה עיניו ישפוט וגו' אלא והריחו בירת ה', ופירוש שעריך על דרך אומר (דכרי' כ"ה ז') ועלתה יבמתו השערה ואומר **בארצך** להעיר כי הורתו וליתתו בארץ ישראל הקדושה:

או ירצה על זה הדרך **אביון באחד שעריך** על פי דבריהם ז"ל שאמרו במ' הזוהר (זוהר חדש פ' נח) וז"ל אי חדא קהילא או חדא כנישתא יתערון בתיובתא מיד אתי בן דוד ע"כ, ומעתה אביון הוא תאב בדבר זה שהוא אחד שעריך שזה יספיק למלאות תאוותו לבא ברנה, ואומר **בארצך** העיר מקום תאוותו היא ארץ הקדושה אשר ה' אלהיך נותן לך שהוא תאב מתי תפקד העיר היונה (צפני' ג') חמדת הלבבות, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו' אלא יתחזק בכל עוז ותעצומות למלאות חשק האחד המיוחד, כי באמצעות מעשה בני אדם ובפרט במצות הצדקה דכתיב (ישעי' נ"ד) בצדקה תכונני, וגמר אומר **מאחיך האביון** פירוש מסיבת אחיך האביון הידוע שיעריך אדם בדעתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים:

ח **כי פתוח וגו'.** צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה ללב אטום, ואולי שנתכוון לומר לו על דרך אומר (משלי י"א) יש מפזר ונוסף עוד, כי על ידי שפותח הוא ידו פותחים לו שערי שפע, והוא אומר **כי פירוש טעם שאני אומר לך שלא תאמץ וגו' כי פתוח** פירוש אוצר הנעלם אם אתה תפתח את ידך, וגמר אומר **והעבט** וגו' פירוש כשאתה פותח את ידך לו אינך עושה אלא הלואה דוקא ותכף ה' ישלם לך בתוספת מרובה, ובזה יש טעם נכון ללבו שלא יתאמץ וכו':

יב **ועבדך וגו'.** אומר **ועבדך** בתו' וא"ו להעריך שקדמה מצוה לפניו, והוא מה שדרשו רבותינו ז"ל בתיבת לך שאין רשות לבית דין למכור עבד ישראל אלא לישראל, וזה הוא שיעור הכתוב **כי ימכר** פירוש כשיצטרך לימכר לך לבד הוא שימכר, ומוסיף משפט ב' **ועבדך** שש שנים, ואומר **ובשביעית** וגו' ולא אמר ויצא לחוץ בשביעית, אלא שנתכוין לומר כי לפעמים יעבוד גם בשביעית וכגון אם ברח העבד הגם ששלמו שש שנים לעבודתו צריך להשלים העבודת שש שנים, וכן פסק רמב"ם פ"ב מה' עבדים, ורבותינו ז"ל דרשוה (קידושין ט"ז:) ממה שאמר הכתוב במשפטים שש שנים יעבוד, ואולי דדרשינן משש שנים יעבוד שבא ללמוד שאם חלה ד' שנים שצריך להשלים (קידושין י"ז.) ולעבוד שש, ומדקדוק ובשביעית נלמוד אם ברח שצריך להשלים אפילו בריחת שנה אחת:

יז **לך עבד עולם.** לפי שבשש שנים אם ימות הרב ישלים לפניו בנו, בעבודה זו של רציעה לך הוא שיהיה עבד עולם ולא לבנך:

יח **כי משנה שכר שכיר.** ולפי זה הדין יתן שאם חלה ג' שנים אינו צריך להשלים כי יש בזה תשלום ממון שנתן בו, ורבותינו ז"ל אמרו (קידושין ט"ו.) וז"ל מכאן אמרו שכיר עובד ביום, עבד ביום ובלילה ע"כ, וזו הלכה ורמוזה במקרא:

דברים פרק טז

יז **ובשלת ואכלת.** אמר לשון בישול והתורה אמרה במצות הפסח (שמות י"ב ט') אל תאכלו וגו' ובשל מבושל, אולי שחוזר לזביחת הבקר לשלמים שאמר הכתוב למעלה וזבחת פסח צאן ובקר וגו'

ואמרו רבותינו ז"ל (פסחים ע:): צאן לפסח ובקר לשלמים, ובחיבורי פרי תואר על יורה דעה הארכתי בדבר זה בתחילת סימן פ"ז:

{ט} תחל לספור שבעה שבועות. צריך לדעת למה כפל לומר תספור שבעה שבועות, ואולי כי בא לומר להם אם לא היה קמה להחל בה חרמש ובא מן העליה (מנחות פ"ג): אף על פי כן תחל לספור שבעה שבועות, וזה למאן דאמר (רוב פוסקים) ספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, אבל למאן דאמר (רמב"ם) דאורייתא כפל הכתוב לזמן הזה: